

УДК 336.1:657

Тимошик В.Ю.,
ст. викладач кафедри обліку і аудиту,
Запорізький національний технічний університет

ФОРМУВАННЯ ЦІНИ ОСВІТНІХ ПОСЛУГ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ В УМОВАХ РИНКОВОЇ ЕКОНОМІКИ

Постановка проблеми. Важливим питанням економічної політики кожної держави є питання загального рівня фінансування освіти. В умовах ринкової економіки система вищої освіти країни представляє собою окрему самостійну галузь народного господарства, що характеризується складним комплексом відносин між вищими навчальними закладами (ВНЗ), які надають освітні послуги, споживачами цих послуг – абітурієнтами, а також підприємствами – споживачами кінцевого продукту діяльності ВНЗ – випускниками. Як суб'єкт ринкової економіки, ВНЗ є товаровиробником переважно інтелектуальної продукції та послуг і реалізує цю продукцію як за державними, так і за ринковими (договірними) цінами.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням ціноутворення на ринку освітніх послуг займаються багато вітчизняних та зарубіжних науковців, таких як: Т. М. Боголіб, І. С. Каленюк, Т. Є. Оболенська, В. М. Огаренко, С. Я. Салига, А. Б. Віфлеємський, С. Ю. Кучеренко, А. П. Панкрухін, В. Д. Чухломін, Д. А. Шевченко та інші.

В основі всіх методичних підходів щодо визначення ціни є витратні методи ціноутворення, вихідною базою яких є розрахунок собівартості підготовки спеціаліста за певним напрямом. Тому дослідження особливостей ціноутворення на ринку освітніх послуг є на сьогоднішній день актуальним.

Постановка завдання. Метою статті є розгляд та обґрунтування методики ціноутворення освітніх послуг сучасного вищого навчального закладу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Встановлення вартості платної освітньої послуги здійснюється на базі економічно обґрунтованих витрат, пов'язаних з її наданням.

Калькуляційною одиницею при цьому є вартість отримання відповідної платної освітньої послуги однією фізичною особою за весь період її надання у повному обсязі. Відповідно до цього, навчальний заклад може диференціювати розмір плати за надання платної освітньої послуги виходячи з ліцензованого обсягу, співвідношення попиту та пропозиції за конкретними напрямками (спеціальностями) навчання на державному (регіональному) ринку освітніх послуг. Складовими вартості витрат є:

- витрати на оплату праці працівників;
- нарахування на оплату праці відповідно до законодавства;
- безпосередні витрати та оплата послуг інших організацій;
- капітальні витрати;
- індексація заробітної плати, інші витрати відповідно до чинного законодавства [1, с. 258].

До витрат на оплату праці працівників, які залучені до надання платної освітньої послуги, враховуються розміри посадових окладів, ставок заробітної плати (у тому числі погодинної оплати), підвищення, доплати, надбавки та інші виплати обов'язкового характеру, визначені відповідними нормативно-правовими актами. При формуванні витрат на оплату праці працівників, що залучені до надання платної освітньої послуги, також можуть враховуватись виплати, що носять заохочувальний характер, у порядку, встановленому законодавством та колективними договорами.

У витратах на оплату праці також враховується оплата праці працівників, які не перебувають у штаті навчального закладу, але залучені до надання платних освітніх послуг.

Кількість працівників відповідної кваліфікації, залучених до надання платних освітніх послуг, з відповідними розмірами посадових окладів (тарифних ставок, ставок заробітної плати), а також кількість годин їх роботи визначаються виходячи з необхідності врахування всього обсягу виконуваних робіт відповідно до затверджених норм педагогічного навантаження або часу, необхідного для виконання тих чи інших видів робіт.

Нарахування на оплату праці, єдиного соціального внеску, здійснюються у розмірах, передбачених чинним законодавством [2, с. 220].

Базову ціну потрібно розраховувати для всіх спеціальностей, а вищий навчальний заклад має встановлювати ціну згідно із попитом на той чи інший напрям підготовки чи спеціальність. Базова ціна передбачатиме відшкодування витрат на надання освітніх послуг. Кожен ВНЗ має індивідуально розраховувати базову ціну [3].

Вищі навчальні заклади незалежно від форми власності мають право в ціну включати певний рівень прибутку. На його величину впливають такі чинники, як імідж вищого навчального закладу, його престиж, місцезнаходження закладу, наявність аналогічних вищих навчальних закладів у регіоні чи

місті та ін. Відповідно до цього, вартість платних освітніх послуг у державних закладах буде відрізнятися в розрізі ВНЗ регіонів, окремих спеціальностей [4, с. 31].

Алгоритм розрахунку базової вартості освітньої послуги для студентів включає наступні кроки:

1. Розрахунок собівартості навчання (С):

$$C=C_1+C_2+C_3, \quad (1)$$

де C_1 – витрати на оплату праці;

C_2 – нарахування на оплату праці відповідно до законодавства;

C_3 – безпосередні витрати та оплата послуг інших організацій; капітальні витрати [5, с. 112].

При цьому $C_1= 1,05 \times \text{ОП}$ (0,02 – заохочувальні виплати, 0,03 – прогнозний показник інфляції).

ОП – оплата праці, яка обчислюється за формулою [1, с. 258]:

$$\text{ОП} = 12 \times \left(\frac{\sum_{i=1}^4 K_i \times ZV_i}{K_{SV}} + \frac{Z_{ND}}{K_{ND}} + \frac{Z_P}{K_{SP}} \right), \quad (2)$$

де K_i – питома вага ставок професорів, доцентів, старших викладачів, асистентів;

ZV_i – середньомісячна зарплата ППС кафедри = середньорічний оклад + надбавка за вислугу років + надбавка за вчене звання + доплата за науковий ступінь + допомога на оздоровлення при наданні щорічної відпустки (1/12 оздоровчих);

K_{SV} – норматив приведення чисельності студентів на 1 ставку викладача [6];

Z_{ND} – середньомісячна заробітна плата навчально-допоміжного персоналу;

K_{ND} – норматив приведення чисельності студентів на 1 ставку навчально-допоміжного персоналу;

Z_P – середньомісячна зарплата іншого персоналу;

K_{SP} – норматив приведення чисельності студентів на 1 ставку іншого персоналу.

$$C_2 = 0,363 \times \text{ФОП}, \quad (3)$$

де 36,3% – ставка Єдиного соціального внеску для бюджетних установ.

$$C_3 = \frac{\sum_{J=1}^6 P_J}{ZLK}, \quad (4)$$

де P_J – придбання товарів, оплата послуг;

P_1 – придбання канцтоварів, інвентарю, книжок;

P_2 – оплата послуг, крім комунальних (транспортні послуги, поточний ремонт, послуги зв'язку);

P_3 – оплата комунальних послуг;

P_4 – витрати на відрядження;

P_5 – витрати на заходи по охороні праці;

P_6 – інші видатки.

Всі видатки плануються на рівні витрат попереднього року.

ZLK – загальний приведений ліцензійний контингент студентів.

Загальні витрати (ЗВ) на одного студента за 1 рік становлять:

$$\begin{aligned} \text{ЗВ}_1 = & 1,05 \times \text{ФОП} + 0,363 \times \text{ФОП} + \frac{\sum_{J=1}^6 P_J}{ZLK} = 1,05 \times 12 \times \left(\frac{\sum_{i=1}^4 K_i \times ZV_i}{K_{SV}} + \frac{Z_{ND}}{K_{ND}} + \frac{Z_P}{K_{SP}} \right) + \\ & + 0,363 \times 12 \times \left(\frac{\sum_{i=1}^4 K_i \times ZV_i}{K_{SV}} + \frac{Z_{ND}}{K_{ND}} + \frac{Z_P}{K_{SP}} \right) + \frac{\sum_{J=1}^6 P_J}{ZLK} \end{aligned} \quad (5)$$

Зокрема, за 4 роки загальні витрати з підготовки студента за освітньо-кваліфікаційним рівнем «бакалавр» (ЗВБ) будуть дорівнювати [1, с. 259-260]:

$$ЗВБ=4 \times (17,1738 \times \left(\frac{\sum_{i=1}^4 K_i \times ZV_i}{K_{SV}} + \frac{Z_{ND}}{K_{ND}} + \frac{Z_P}{K_{SP}} \right) + \frac{\sum_{J=1}^6 P_J}{ZLK}) \quad (6)$$

2. Виходячи з ліцензованого обсягу, попиту та пропозиції на ринку праці даної спеціальності, вартість навчання може корегуватися на показник привабливості (ПП):

$$ПП = \sqrt{\sum_{I=1}^N kv_I \times V_I^2}, \quad (7)$$

де V_I – чинники впливу на якість навчального процесу;
 KV_I – ваговий коефіцієнт чинника впливу.

До чинників впливу можна віднести: кадрове забезпечення (кількість професорів та доцентів), наявність науково-методичного забезпечення, наукова діяльність, рівень акредитації, попит на фахівців цієї спеціальності на ринку праці, вступний конкурс, відсів студентів, міжнародні зв'язки ВНЗ.

При розрахунку вартості навчання на умовах контракту необхідно враховувати коефіцієнт рівня доходу населення K_{DN} по регіону.

3. У загальному вигляді маємо наступну математичну модель вартості навчання зі спеціальності за освітньо-кваліфікаційним рівнем «бакалавр» за контрактом вищого навчального закладу (КЗВБ):

$$КЗВБ = \left\{ 4 \times (17,1738 \times \left(\frac{\sum_{i=1}^4 K_i \times ZV_i}{K_{SV}} + \frac{Z_{ND}}{K_{ND}} + \frac{Z_P}{K_{SP}} \right) + \frac{\sum_{J=1}^6 P_J}{ZLK} \right\} + \sqrt{\sum_{I=1}^N kv_I \times V_I^2} \} \times K_{DN} \quad (8)$$

Висновки з проведеного дослідження. Зростання частки позабюджетних коштів фінансування в загальному обсязі асигнувань на навчання і професійну підготовку є показником розширення сфери ринкових відносин в освіті, її подальшої комерціалізації, що викликає необхідність обґрунтування ціноутворення на ринку освітніх послуг [3]. У ситуації, коли вартість освітньої послуги по ідентичній спеціальності однакова в декількох ВНЗ, споживачі (суспільство, підприємство, фізична особа) надають перевагу тому, який, на їх погляд, по перше, має кращий імідж, по друге – здатний надати послугу кращої якості, по третє – надає більше можливостей з використання отриманих знань на практиці [7, с. 237].

Для того, щоб майбутні студенти-контрактники та їхні батьки віддали перевагу певному навчальному закладу, враховуючи наявність конкурентів – інших ВНЗ, існує єдиний чинник, який впливає на збільшення обсягу абітурієнтів – плата за навчання. Всі інші можливі переваги в даному випадку можуть вже не спрацювати [8, с. 153].

В умовах функціонування ринку освітніх послуг, коли вищим навчальним закладам доводиться боротися за кожного студента, особливо в останні роки, в умовах демографічного спаду, питання ціноутворення є прерогативою виключно освітніх закладів і не повинно регулюватися з боку держави [3].

Вищі навчальні заклади, враховуючи свої позиції на ринку освітніх послуг, будуть вибирати ту чи іншу стратегію та метод ціноутворення. Тільки за таких умов ефективно функціонуватиме ринок освітніх послуг [4, с. 33].

Бібліографічний список

1. Волосова Н. До питання визначення вартості освітніх послуг та формування ефективної цінової політики у державних вищих навчальних закладах / Н. Волосова, Н. Стеблюк // Економічний аналіз. – 2011. – № 8. – С. 258-261.
2. Оболенська Т. Є. Освітні послуги в Україні / Т. Є. Оболенська // Проблеми формування ринкової економіки : [міжвідомчий науковий збірник]. – К. : КНЕУ, 2000. – Вип. 8. – С. 220-226.
3. Кучеренко С. Ю. Ціноутворення на ринку освітніх послуг / С. Ю. Кучеренко [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/PORTAL/Soc_Gum/Evu/2011_17_1/Kucherenko.pdf
4. Штефанич Д. А. Особливості ціноутворення на ринку освітніх послуг / Д. А. Штефанич, С. Б. Семенюк // Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. – 2008.

– Вип. 7. – С. 29-33.

5. Андриенко В. Н. Концептуальная модель реинжиниринга бизнес-процессов ВУЗа / В. Н. Андриенко // Вісник Донецького університету. – Донецьк, 2000. – № 2. – С. 112.

6. Про затвердження нормативів чисельності студентів курсантів, аспірантів (ад'юнктів), докторантів, здобувачів наукового ступеня кандидата наук, слухачів, інтернів, клінічних ординаторів на одну штатну посаду науково-педагогічного працівника у вищих навчальних закладах III і IV рівня акредитації та вищих навчальних закладах післядипломної освіти державної форми власності : Постанова КМУ від 17 серпня 2002 р. № 1134 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : zakon.nau.ua/doc/ =1053.1110.0

7. Боголіб Т. М. Роль освіти і науки у постіндустріальному розвитку України : [монографія] / Т. М. Боголіб. – К. : Корпорація, 2010. – 408 с.

8. Кукурудза І. І. Ринок послуг вищої школи в Україні: стан, проблеми та перспективи / І. І. Кукурудза // Вісник Черкаського університету. – 2009. – № 152. – С. 148-163.

Анотація

У статті досліджено методику формування ціни на освітні послуги вищих навчальних закладів, яка повинна відповідати ринковому попиту та пропозиції, покривати при цьому витрати на їх надання і забезпечувати ліцензійний набір студентів у вищі навчальні заклади країни.

Ключові слова: вищий навчальний заклад, освітня послуга, собівартість, політика ціноутворення, витрати на навчання, ринок освітніх послуг.

Аннотация

В статье исследована методика формирования цены на образовательные услуги, которая должна соответствовать рыночному спросу и предложению, покрывать при этом расходы на ее предоставление. и обеспечивать лицензионный набор студентов в высшие учебные заведения страны,

Ключевые слова: вуз, образовательная услуга, себестоимость, политика ценообразования, затраты на обучение, рынок образовательных услуг.

Annotation

In the article the method of pricing for educational services of higher education institutions to be responsive to market supply, cover the costs of providing it and demand and ensure license enrollment of students in higher educational institutions of the country

Key words: institution of higher education, educational service, cost, pricing policy, the cost of education, the education market.